

POSTANOWIENIE

Dnia 6 września 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski

SSA Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. K.

przeciwko PKP [...]

o odprawę, nagrodę jubileuszową, wyrównanie wynagrodzenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 września 2011 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w Ł.

z dnia 10 marca 2011 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy– Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 7 grudnia 2010 roku oddalił powództwo M. K. przeciwko Polskim Kolejom Państwowym [...] o zapłatę odprawy w kwocie 15.000 zł, nagrody jubileuszowej w kwocie 4.110 zł oraz wynagrodzenia w kwocie 1.650 zł oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 4.500 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy– Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 10 marca 2011 roku oddalił apelację powoda od powyższego wyroku oraz zasądził od powoda M. K. na rzecz pozwanego PKP [...] kwotę 900 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję. Zawarte w wyroku

rozstrzygnięcie dotyczące kosztów procesu Sąd Okręgowy oparł na treści § 12 ust. 1 pkt 1 w związku z § 11 ust. 1 pkt 2 w związku z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349). Wartość przedmiotu zaskarżenia wynosiła 20.760 złotych.

Zażalenie na zawarte w wyroku Sądu Okręgowego postanowienie o kosztach procesu w imieniu powoda wniósł jego pełnomocnik, zarzucając naruszenie przepisów postępowania w stopniu wpływającym na treść orzeczenia tj. art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 98 § 1 k.p.c. poprzez zaniechanie wszechstronnego rozważenia zgromadzonego materiału dowodowego, tj. nieograniczone zastosowanie art. 98 § 1 k.p.c., a zatem nieuwzględnienie jego sytuacji rodzinnej i materialnej w kontekście tego, iż powództwo dotyczyło naruszenia zasad równego traktowania pracowników, a także, że z uwagi na stan zdrowia, wiek i osiągnięte dochody nie mógłby wdać się w spór, gdyby nie szczególne zasady ponoszenia kosztów postępowania przy dochodzeniu roszczeń pracowniczych bez uszczerbku dla siebie i swojej rodziny oraz nieuwzględnienie, że sprawa stanowi szczególnie uzasadniony wypadek uzasadniający nieobciążanie go w myśl art. 102 k.p.c. kosztami należnymi pozwanemu. Wskazując na powyższe zarzuty, powód wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez nieobciążanie go kosztami postępowania na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z trudną sytuacją finansową.

W uzasadnieniu zażalenia skarżący podniósł, że po rozwiązaniu umowy o pracę został pozbawiony możliwości zarobkowania, a wiek i amputacja trzech palców prawej ręki dyskwalifikuje go z możliwości podjęcia oferowanych zajęć. Jest na utrzymaniu żony, a same koszty utrzymania mieszkania, to kwota rzędu 400 - 500 zł, wydatki na lekarstwa stanowią kwotę 300 zł. Sąd Okręgowy nie uwzględnił również charakteru roszczenia i jedynej drogi jaką miał skarżący w celu obrony swoich praw, w tym roszczeń wynikających z zasady równego traktowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie jest nieuzasadnione.

Zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c., strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). W przepisie tym wyrażona została w zakresie kosztów procesu zasada odpowiedzialności za jego wynik. Strona przegrywająca sprawę zwraca na żądanie przeciwnika koszty procesu. Wyjątek od zasady odpowiedzialności strony przegrywającej sprawę za koszty procesu przewiduje art. 102 k.p.c. Przepis ten stanowi, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów procesu albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że ustalenie, czy w okolicznościach konkretnej sprawy zachodzą „wypadki szczególnie uzasadnione”, ustawodawca pozostawia swobodnej ocenie sądu, a sposób korzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu orzekającego i to do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstępianie od generalnej zasady (art. 98 § 1 k.p.c.) obciążenia kosztami procesu strony przegrywającej spór (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 lutego 2010 r., II PK 192/09, LEX nr 584735; wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2010 r., II PK 359/09, LEX nr 603828; postanowienia Sądu Najwyższego z 2 grudnia 2009 r., I CZ 92/09, niepubl.; z 11 lutego 2010 r., I CZ 112/09, LEX 564753; z 17 marca 2010 r., II CZ 105/09, niepubl.). Jednocześnie w orzecznictwie podkreśla się, że ocena ta nie może być dowolna oraz wymaga uzasadnienia zawierającego przedstawienie okoliczności, które sąd uznał za wypadki szczególnie uzasadnione w rozumieniu tego przepisu (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 lutego 2010 r., I CZ 111/09, niepubl.). Z tego względu sposób stosowania art. 102 k.p.c. podlega dyskrecjonalnej ocenie sędziowskiej i w zasadzie wymyka się spod kontroli sprawowanej przez Sąd Najwyższy, chyba że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z rażącym naruszeniem reguły orzekania przewidzianej w tym przepisie (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 października 2010 r., I CZ 100/10, niepubl.; z 25 marca 2011 r., IV CZ 136/10, LEX nr 785545).

Stosując art. 102 k.p.c. (w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie w danej instancji - art. 108 § 1 k.p.c.), sąd nie może powołać się jedynie na ustawowe

sformułowanie o istnieniu szczególnie uzasadnionych wypadków, powinien tę szczególność sytuacji strony zidentyfikować i zindywidualizować, odnosząc ją do różnych konkretnych okoliczności, stanów i zdarzeń, na przykład rzeczywiście trudnej sytuacji finansowej, majątkowej, rodzinnej, zdrowotnej, osobistej strony przegrywającej spór, jeżeli sytuacja ta jest sądowi znana, albo do innych szczególnych okoliczności sprawy, na przykład działań i zaniechań strony przeciwnej. Także w odniesieniu do zastosowania art. 102 k.p.c. w wyroku obowiązuje ogólna zasada orzekania, zgodnie z którą sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.), co oznacza, że jest obowiązany uwzględnić tylko te okoliczności, które zostały ujawnione w toku postępowania (w tym postępowania odwoławczego) do chwili zamknięcia rozprawy.

Ocena sądu, czy w sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, pozwalający na zastosowanie art. 102 k.p.c., powinna obejmować wszystkie znane sądowi (ujawnione przez strony) okoliczności, które mogą mieć wpływ na podjęcie decyzji na podstawie tego przepisu. Mogą to być zarówno okoliczności związane z przebiegiem procesu, jego przedmiotem, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, ocenianej z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 2009 r., III CZ 51/09, niepubl.). Oczywiście, jeżeli sąd nie stosuje art. 102 k.p.c., nie ma obowiązku przedstawienia w uzasadnieniu orzeczenia okoliczności, które uzasadniałyby zastosowanie zasady słuszności.

W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sąd Okręgowy w wystarczającym i niezbędnym zakresie wyjaśnił podstawę prawną rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Powód był reprezentowany w procesie przez profesjonalnego pełnomocnika, będącego adwokatem, także na etapie postępowania apelacyjnego. Jednak pełnomocnik powoda nie powołał ani nie przedstawił w postępowaniu przed Sądem drugiej instancji jakichkolwiek okoliczności, które przemawiałyby za nieobciążaniem powoda kosztami postępowania apelacyjnego, pomimo złożenia przez pełnomocnika strony przeciwnej (pozwanego) w odpowiedzi na apelację wniosku o zasądzenie kosztów postępowania. Brak przedstawienia okoliczności, które mogłyby przemawiać, na wypadek oddalenia apelacji, za nieobciążeniem powoda kosztami postępowania odwoławczego, zarówno w apelacji wniesionej w

imieniu powoda jak i w wystąpieniu pełnomocnika powoda na rozprawie apelacyjnej; w szczególności pełnomocnik powoda nie przytoczył faktów dotyczących sytuacji osobistej powoda, które pozwalałyby Sądowi drugiej instancji na zastosowanie zasady słuszności.

Zastosowanie art. 102 k.p.c. jest uzależnione od wykazania przez stronę, która chce skorzystać z możliwości nieobciążania jej kosztami procesu, istnienia „szczególnie uzasadnionych wypadków”. Do chwili wydania przez Sąd Okręgowy zaskarżonego postanowienia w przedmiocie kosztów procesu (na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.) pełnomocnik powoda nie przedstawił natomiast (nie powołał) wyjątkowych okoliczności, mogących świadczyć o trudnej sytuacji materialnej i osobistej swojego mocodawcy. Lakoniczne informacje o trudnej, w ocenie pełnomocnika, sytuacji ekonomicznej skarżącego znalazły się dopiero w treści zażalenia. W doktrynie wyrażany jest przy tym pogląd, że sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, iż strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia z mocy art. 102 k.p.c. od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, ale łącznie ze wspomnianą trudną sytuacją finansową wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego w rozumieniu powołanego przepisu (J. Bodio, J. Domendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Oficyna, 2008, wyd. III). Taką okolicznością nie jest też posiadanie statusu byłego pracownika oraz dochodzenie roszczeń w sprawach z zakresu prawa pracy (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 roku, II PK 359/09, LEX nr 603828). Nie bez znaczenia jest również, że należne pozwanemu - zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu - koszty postępowania apelacyjnego zostały przez Sąd Okręgowy zasądzone według stawek minimalnych. W tej sytuacji nie można skutecznie zarzucać Sądowi Okręgowemu, że rozstrzygając o kosztach procesu, nie wziął pod uwagę bliżej niezdefiniowanego przez skarżącego „szczególnie uzasadnionego wypadku” dotyczącego powoda, o jakim stanowi w art. 102 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy oddalił zażalenie jako pozbawione uzasadnionych podstaw.